

Dr. Kovács L. P. Bánk OFM

TÉRJETEK MEG, ÉS HIGGYETEK AZ EVANGÉLIUMBAN

Böjt a Bibliában

Isten Báránya

**Készült XVI. Benedek pápa PORTA FIDEI motu proprio
apostoli levele nyomán meghírdetett HIT ÉVÉBEN**

Budapest, 2012

BÖJT A BIBLIÁBAN

Első elmélkedés

Édesanyám mesélte gyerekkoromban, hogy hamvazószerdán eltették a konyhaszekrénybe az összes fazekat, lábast, amikben, évközben sütni, főzni szoktak. Tehát nemcsak kisúrolták, de nem is használták egyáltalán a zsíros ételek edényeit. Karácsony után már kezdték gyűjteni a házilag köpült vaját. Lesütötték, aztán eltették nagyböjtre. De már előző évben aszalták a gyümölcsöt: szilvát, körtét, almát, mert a gyümölcsleves lesz majd a böjtös eledel. Meg természetesen a friss tej és tejtermékek változatosan. Kenyeret, kalácsot és más tésztafélét nagyon finomat tudtak sütni-főzni. Tizenöt éves koromig ehettem csupán édesanyám remekeit, de ízüket, illatukat most is érzem. Lehet, hogy a gyomor néha korgott egyet valami finom pecsenye után, de hát böjt volt. Annyi bizonyos, hogy senki nem halt bele a tudatos böjtölésbe, és a munkát is ugyanúgy elvégezték, mint a paprikás csirkék korában. Nagyszombaton hajnalban a templomunk előtti téren óriási máglya égett. Oda jött ki a ferences atya apró ministránsok segédletével. A falu gyere hada, pedig ott szorongott, helyezkedett csípővassal a kezében, hogy a szertartás befejezése után nekieshessen a tűzben parázssá vált fahasábok maradékainak. Ki mit tudott, megragadta, aztán magasra emelve karját loholt vele futólépésben hazáig. A konyhában elő volt készítve a tűzhely, rajta a nem-böjtös fazékban a főzésre kész kocsonya. Mert hát akkor csak délig tartott a nagyböjt. Estefelé a fel-támadási körmenet után, pedig olyan jó étvággal fogyasztottuk a remek kocsonyát, mint ha életében először jutott volna hozzá. A negyven hústalan és zsírtalan nap ezért is megérte. A második világháború aztán igen hosszú böjtöt hozott. A frontátvonulások alatt azt evett mindenki, amit tudott. A régi világ meg csak nem akart visszatérni. Valamit elfűjt a háború szele. A városok után a falvakat is elérte az istentelen gondolkodásmód. Kezdték elmaradozni a vasárnapi misékről. A futballmérkőzéseket vasárnap délelőttre szervezték. Aztán jött néhány év múlva a padlássöprés. Mindenki azt evett, amit tudott. Az addig gazdag szülőfalum napi 25 dkg kenyeret kapott családonként. Azt is úgy tudták megvenni, hogy kimentek az erdőre, a tölgyfák alól ellapátolták a havat, a hóból kiszedték a makkot,

eladták: meglett a negyed kiló kenyér ára. Az Egyház könnyíteni akart hívein. Ha az éhezők ennivalóhoz jutottak, lakjanak jól. A régi negyvennapos böjtből összesen két nap maradt kötelező szigorú böjt: hamvazószerda és nagypéntek. A többi böjti napon, szabadon választhatott minden felnőtt hívő: böjtl-e vagy nem. Olvastam akkoriban olyan orvosi véleményt, hogy nagy kár volt eltörölni a negyvennapos böjtot, mert ez alatt a szervezet zsirtültengése és más lerakódások eltűntek, kiürültek, felfrisült, szinte megfiatalodott a szervezet. Ismétlem, az Egyház nem eltörölte, csak szabaddá tette a harmincnolc napot. Így sokkal nagyobb az önkéntes böjtölés értéke. Isten nélkül felnőtt, önuralom híján nehezen fegyelmezhető kortársaink bizony ritkán élnek a böjtölés testi, főleg lelki kincseinek kiaknázásával. Sokakban talán ásatagnak tartják ezt az ősi gyakorlatot. Ezért döntöttem úgy, hogy honlapomon a napi elmélkedés mellett igyekszem a kinyilatkoztatás írott forrásának, a Bibliának lapjairól közzétenni néhány ősi gondolatot, bölcsességet. Aki él vele, nem bánja meg. Igaz ugyan, hogy a Biblia manapság könnyen hozzáférhető, de a hetvenkét könyvből sosem lesz könnyű valamilyen témát összegyűjtögetni.

Második elmélkedés

A böjt lényege szerint koplalást jelent. Aki böjtöl, megtartóztatja magát az étkezéstől. Természetesen nem arról van szó, hogy valaki, aki naponta tízszer-tizenötyszer szokott enni, ebből egyet-kettőt kihagy, hogy az már böjtot jelent. A felnőttek normális napi háromszori étkezésében gondolkodva, aki a háromból egyet, kettőt, esetleg hármat megtagad magától, arra szoktuk mondani, hogy böjtöl. A koplalás történhet természetes okból is. Ezt sem szoktuk azonosítani a böjt fogalmával. Az ilyen jellegű koplalás oka lehet egyszerűen az, hogy nincs ennivalója valakinek, de ha lenne, akkor azonnal fogyasztaná, esetleg rendkívüli mennyiségben is. Van olyan koplalás is, amikor valami egészségügyi probléma miatt a józan eszünk vagy az orvos ajánlja a nem-évést. Ezt sem tartjuk igazán böjtnek.

A böjt –főként vallásos emberek felfogása szerint – mindig hordoz önmagában valami magasabb célt, szempontot is, amiért valaki az ételt megvonja magától. Ezzel a tettel szeretne Isten kedvében járni. Tudja,

hogy az ételt Isten rendelte, hogy táplálkozva lehetővé tegyük a testünk természetes életét. Ezért fejlődésben lévő fiataloknak és öregedőknek (a katolikus Egyházban a hatvanadik életévüket megkezdetteknek) nem írják elő kötelező jelleggel a böjtöt. De fejlett, egészséges felnőttektől elvárják, nekik meg is parancsolják a rendszeres böjtöt. A vallásokban rendszerint rituális cselekmény a böjtölés. Előírások szerint szokták végezni. Legendás bámulattal emlegetik a mohamedánok Ramadán böjtjét. Tiszteletreméltó tény egész nap nem enni semmit. Viszont egész éjjel, tehát napszálltától napkeltéig annyiszor és annyit ehetnek, amennyiszer és amennyit akarnak. De mivel ezt így akarja a hitük szerint Allah, azért ez így nagyon fontos tényező, amit egy hónapra vállalnak az iszlámhívők. Az Ószövetségben már összekapcsolták a böjtöt az imádsággal és az alamizsnanyújtással. Ez utóbbi jelleg annyira fontos volt, hogy a böjtrel megtakarított pénzt egyenesen ajánlották szétosztani a szegények között, mint ami a böjtöt a szeretetgyakorlat miatt igazán teljes értékűvé teszi. Ezt ószövetségi gyakorlatot vette át Urunk Jézus és apostolai példája nyomán a katolikus Egyház. Egyes tagjai pedig olyan művészi tökélyre emelték, amit őszinte csodálattal tudok említeni. Rendalapító Atyánk, Assisi Szent Ferenc rövid élete második felében évente négy negyvennapos böjtöt tartott. Rendszerint két kenyeret vitt a negyven napra, ebből az egyiket megszegte, és a szegélyt fogyasztotta el negyven nap alatt. De ezt a szigort mástól nem kívánta meg. Kedves epizód az életéből: Őszi nagyböjtjén a testvérek között volt egy ifjú novicius is. Éjszaka Ferenc arra ébredt, hogy valaki nyögve ismétlgeti: Meghalok, meghalok. Ugrik Ferenc atya, és kérdezi a sötétben: ki az, aki meg akar halni? Amikor megtudja, hogy a kis novicius van bajban, odatelepszik melléje: Miért akarsz meghalni? Mert annyira éhes vagyok. Mit ettél vacsorára? Semmit. És ebédre? És reggelire? Semmit. Mikor ettél utoljára? Négy vagy öt napja. És miért nem ettél közben? Mert figyeltelek, hogy te sem ettél semmit. Ekkor a Szent megmagyarázta: Testvérkém! Ezt nem szabad így tenni! Ehhez nagyon komoly edződés szükséges. Most pedig gyere, egyél. Leszakított egy fej szőlőt, s neki adta. A fiatal azonban hozzá sem mert nyúlni: Estétől reggelig nem ehet senki! Mit szólnak a testvérek? Ferenc nem magyarázott tovább. Odalépett a tőkéhez, leszakított még egy fürtöt, és enni kezdett maga is. A böjt kiváló eszköz sok mindenhez, de soha nem válhat céllá. A cél: szolgálni Isten országát. Másként: megismerni az igazságot és gyakorolni a szeretetet.

Harmadik elmélkedés

Az eddigi bevezető oldalak arról tanúskodnak, hogy sokan sokféle módon gondolkodnak a böjtről. Száz évvel ezelőtti magyar falusi őseink kemény vállalása őszinte csodálattal tölt el engem. Nyilván érezték, hogy a téli nyugalmasabb, disznótoros étkezésekkel megterhelt szervezetüknek kimondottan jót tesz a testi salakmentesítés, aztán jött a húsvéti szentgyónás lelki tisztulása, a szentáldozás kegyelmi töltekezése, tehát a léleképítés is. De azért az alapvető elgondolást a Bibliában keressük, mert ott Isten szándékát találjuk megfogalmazva. A továbbiakban tehát ennek szenteljük elmélkedésünket. Értelmünket a Biblia irányítja a böjt lényegének megértésére. Az ember testből és lélekből áll. Természetünknek ez a két lényeges alkotóeleme a saját törvényei alapján működik. A lélek rokonai, az angyalok természetes állapota kezdet óta a mennyország. Oda kapott meghívást az egész ember, tehát nemcsak a lelkünk. A léleknek is készülnie kell erre a befejező állapotra, hiszen az angyalok is meg kellett, hogy kapják a megszentelő kegyelmet, aztán vállalniuk kellett a nagy próbát, amibe társaik jelentős része belebukott. Érthető, hogy az embernek is alkalmassá kell válnia erre a nagy kitüntetésre. Lelkünkben elnyerhetjük a megszentelő kegyelmet Jézus megváltói halálának gyümölcszeként. Sok egyéb kegyelmet is kaphatunk a többi szentség méltó felvételével, imádsággal és jócselekedetekkel. De testünknek a felkészítése is fontos, sőt mondhatjuk, több gondot okoz, mint a léleké, hiszen a testnek természetes helye ez a világ, jelesül a föld. Nagyobbat kell lépnie a testünknek, mint a léleknek a felfelé vezető úton. Vagy még szemléletesebben: óriási ugrásra van szüksége. Isten az Ószövetségben sok kinyilatkoztatással és kegyelemmel nevelte népét, mégis azt kellett mondania a babiloni fogság szenvedései között tisztuló zsidóknak, hogy sziszifuszi erőlködés, kísérletezés, amit végbevisz rajtuk. A szívük helyén alakíthatatlan kődarab van. Ki kell cserélnie egy isteni műtéttel: „Tiszta vizet hintek rátok, és megtisztultok minden szennyetektől, és minden bálványotoktól megtisztítalak titeket. Új szívet adok nektek, és új lelket adok belétek; elveszem testetekből a kőszívet, és hússzívet adok nektek”. (Ez 36,25-26) Jézus más módot ajánl: „Én vagyok az élet kenyere... Ez a mennyből alászállott kenyér, hogy aki ebből eszik, meg ne haljon. Én vagyok az élő kenyér, amely a mennyből szállt alá. Ha valaki ebből a kenyérből eszik, örökké él. A kenyér pedig,

amelyet majd én adok, az én testem a világ életéért”. (Jn 6,48.50-51) Jézus kínszenvedése, halála és az Eukarisztia az átnevelő eszköz a testünk számára, amit majd betetéz a világ végén a feltámadás. Földi életünkben a test és a lélek együttesen tisztulhat a böjt és engesztelés által. Erre utal az Ószövetség rendelkezése: „Ez pedig örök törvény legyen számotokra: a hetedik hónapban, a hó tizedik napján, tagadjátok meg magatokat és semmiféle munkát se végezzetek – se a bennszülött, se a köztetek tartózkodó jövevény. Ezen a napon engesztelés lesz értetek, megtisztítás minden bűnötöktől: megtisztultok az Úr előtt. Nyugalom szombatja legyen ez tehát és tagadjátok meg magatokat örök törvény alapján”. (Lev 16,29-31) Mivel itt bűnbocsátásról is szó van, csak felszentelt pap végezhetette ezt a szertartást: „a jövőben pedig majd az a pap végezze az engesztelést, akit fel fognak kenni, s akinek a kezét fel fogják avatni, hogy pappá legyen”. (32) Ezt az engesztelő napot tehát papi közreműködéssel lehet hatékonyá tenni. Nyilván Jézusban teljesül majd be ennek a papi közreműködésnek áldása: „Öltözzék a gyolcsruhába, a szent öltözetbe, és végezzen engesztelést a szent helyért, a bizonyosság sátráért, az oltárért, valamint a papokért és az egész népért”. (33) Különösen jó figyelniünk az engesztelő nap tennivalói között a szent sátor és felszerelése újra megszentelésére, nehogy valami emberi hiányosság tapadjon hozzá. A családi otthonokat ugyan nem említi a szent szöveg, de a nép neve alatt az életterét is nyugodtan érthetjük, hiszen ott kell az örökké tartó hazát kiérdemelnünk, érdemeink hiányosságát kiengesztelnünk.

Negyedik elmélkedés

A böjt értelmét keresve más vallásokkal szemben az Ószövetség embere az ételektől való tartózkodást nem valami aszketikus hőstettnek tartotta, mint ahogy a házassági kapcsolatoktól való tartózkodást sem, Ilyen engesztelő böjtot tartottak Izrael fiai, amikor bosszút akartak állni Benjamin törzsén egy levita feleségének haláláig történő sorozatos megerőszkolása miatt. Az átmeneti sikertelenség után „Izrael fiai mindnyájan felmentek az Isten házába, leültek, sírtak az Úr előtt, böjtöltek azon a napon egészen estig, és egészen eléggő áldozatokat s békeáldozatokat mutattak be neki, s megkérdezték őt helyzetükről... Ki kell-e mennünk a harcra Benjamin

fiai, a testvéreink ellen, vagy hagyjuk abba? Azt mondta az Úr nekik: Csak menjetek fel, mert holnap kezetekbe adom őket”. (Bír 20,26-27.28) Itt tehát a böjt engesztelés és tisztánlátás céljából történt. Hasonló céllal böjtölt Dávid Uriás elvesztése miatt: „Meg is verte az Úr azt a gyermeket, akit Uriás felesége szült Dávidnak, úgy, hogy lemondtak róla. Erre Dávid könyörgött a gyermekért, majd böjtöt tartott Dávid, majd félrevonult és lefeküdt a földre”. (2Sám 12,15-16) Tartotta a böjtöt, amíg a gyermeke élt. Ninive királya parancsot adott ki Jónás felszólítása után az általános böjtre: „Se ember, se állat, se marha, se juh ne egyék, és ne legeljen, és vizet se Igyék! Öltön szőrruhát ember és állat, és kiáltson nagy szóval az Úrhoz, és térjen meg mindenki gonosz útjáról és az istentelenségből, ami kezéhez tapad. Ki tudja, hátha visszafordul és megbocsát az Úr, és lelohad haragjának tüze, és nem veszünk el”. (Jón 3,7-9) Az Egyház ugyanezért idézi Joel prófétát a hamvazószerdai szentmisében: „Gyűjtsétek össze a népet, szenteljétek meg a gyülekezetet, hívjátok egybe a véneket, gyűjtsétek össze a gyermekeket és a csecsemőket; jöjjön ki hálósobájából a völegény és nászházából a menyasszony. Sírjanak az előcsarnok és az oltár között a papok, az Úr szolgálói, és mondják: Könyörülj; Uram, könyörülj népeden”. (Joel 2,16-17) A böjttel támogatja fontos kérését az ember, ha meg akarja nyerni az Úr irgalmát. Így tett Dániel próféta, amikor a fogság hetven éve lejárt, és népe hazatérését ki akarta eszközölni: „Erre én az Úrhoz, Istenemhez fordítottam arcomat, hogy böjtölve, szőrruhában és hamuban könyörögjek és esdekelyek előtte”. (Dán 9,3) A már hazakészülő Ezdrás csapatával együtt ugyanígy cselekszik: „Majd böjtöt hirdettem ott az Aháva folyó mellett, hogy megsanyargassuk magunkat az Úr, a mi Istenünk előtt, és szerencsés utat esdjünk ki magunknak, fiainknak és mindennemű jószágunknak”. (Ezd 8,21) Más nehéz feladatok előtt erősítést segít nyerni a böjtölés: „Eszter a következő szavakat üzenté Mardókeusnak: Menj, gyűjtsd egybe az összes zsidót, akit Szűzában találsz, s böjtöljétek értem. Három nap és három éjjel ételt meg italt ne vegyetek magatokhoz, és én is így fogok tenni szolgálóleányaimmal együtt. Akkor aztán nem törődve a törvénnyel, hívatlanul is bemegyek a királyhoz, s ha el kell pusztulnom, hát elpusztulok”. (Esz 4,15-16) Amikor Jezabel királyné a bírakat rászedte, hogy hamis vád alapján köveztesék agyon Nábótot, Illés próféta a királyt vonta felelősségre, aki a gyilkosságról nem tudott ugyan, de pecsétgyűrűjét felelőtlenül ő adta felesége kezébe. A király a prófé-

ta feddésre „megszaggatta ruháját, szőrzsákkal fődte be testét, s böjtölt, és zsákban aludt, s lehorgasztott fővel járt. Erre az Úr szótát intézett a tesbi Illéshez, ezekkel a szavakkal: Láttad-e, hogy Ácháb megalázta magát előttem? Mivel tehát megalázta magát kedvemért, nem az ő napjaiban hozom rá a nyomorúságot, hanem fia napjaiban hozom a nyomorúságot házára”. (1Kir 21,27-29) A gyász fájdalmán is enyhít a böjt: Dávid meghalotta, hogy Saul király fiával és serege nagy részével együtt meghalt a csatában Gelboe hegyén, „Dávid, és mindazok az emberek, akik vele voltak, megragadták és megszaggatták ruháikat. Napestig jajveszékelték, sírtak és böjtöltek Saul és fia Jonathán, valamint az Úr népe és Izrael háza miatt, hogy a kard által elestek”. (2Sám 1,11-12)

Ötödik elmélkedés

A Biblia gondolatvilágához tartozik a családtagok halálának méltó meggyászolása is. Az öröm napjait lakomákkal, mulatozással szokták összekötni, mint a menyegzőt, amit hét napos vidám ünnepléssel ültek meg. A hitves halálát viszont hosszabb gyász követte. Ennek a gyásznak egyik jele volt az önként vállalt böjt. Judit feleségül ment törzse egyik gazdag férfitagjához, Manasszéhoz. Árpaaatás idején az ifjú férj az aratókra felügyelve napszúrást kapott, ágyának esett és meghalt. „Judit özvegyen élt házában három éve és négy hónapja. Egy kis szobát rendezett be háza tetején, csípője körül szőrzsákot viselt és özvegyi ruhát öltött magára, mindennap böjtölt özvegysége óta, kivéve a szombat előestéjét, a szombatot, az újhold előestéjét, az újhold napját, az ünnepnapokat és Izrael házában örömmünepeit”. (Judit 8,4-6) Ugyanezt a jámbor szokást említi meg Lukács evangélista Anna nevű prófétaasszony életéből: „Volt egy Anna nevű prófétaasszony is, Fánuel leánya, Áser törzsből. Nagyon előrehaladt már napjaiban, miután férjével hét esztendeig élt szüzessége után; nyolcvannégy éves özvegy volt, és nem vált meg a templomtól, böjtöléssel és imádsággal szolgált ott éjjel és nappal”. (Lk 2,36-37) Judit a népét menthette meg, Anna pedig a világ megmentőjét, a negyven napos kis Jézust láthatta meg böjtjének és imádságainak erejével. Sámuel a filiszteusok ellen harcra készülve felszólította Izrael fiait, hogy távolítsák el körükből a bálványokat, majd össze-

gyűjtette a népet Micpába. „Ott vizet merítettek, s kiöntötték az Úr színe előtt, s aznap böjtöltek és azt mondták: Vétkeztünk az Úr ellen”. (1Sám 7,6) Ezután megnyerték a harcot a filiszteusok serege ellen. Dániel próféta népe szabadulásáért kezdett böjtöt és imádságot: „Azokban a napokban én, Dániel, teljes három hétig gyászoltam, jóízű kenyeret nem ettem, hús és bor nem ment be számba és olajjal nem kentem meg magamat, amíg teljes három hét el nem telt... (Akkor) az angyal így szólt hozzám: Ne félj, Dániel, mert az első naptól fogva, amikor szívedet arra adtad, hogy értelmet nyerj, és magadat Isten színe előtt sanyargasd, szavaid meghallgatásra találtak”. (Dán 10,2-3.12) Az Újszövetségben is ezt a módszert követték, amikor valami nagyon fontos küldetést kezdtek: „Miközben ezek az Úr szolgálatát végezték és böjtöltek, a Szentlélek azt mondta nekik: Különítsétek el nekem Sault és Barnabást a munkára, amelyre meghívtam őket! Erre böjtöt tartottak, imádkoztak, rájuk tették kezüket, azután útnak indították őket”. (ApCsel 13,2-3) Az Ószövetség nagy küldötte, Mózes is így beszélgetett az Úrral: „Ő tehát ott volt az Úrnál, negyven nap és negyven éjen át. Kenyeret nem evett, vizet nem ivott, és felírta a táblákra a szövetség tíz igéjét”. (Kiv 34,28) Az Ószövetség céljáról, az Újszövetség kezdetéről Dániel próféta is így kapott biztos eligazítást látomásában: „Erre én az Úrhoz, Istenemhez fordítottam arcomat, hogy böjtölve, szórruhában és hamuban könyörögjek és esdekeljek előtte”. (Dán 9,3) Az alkalmak és indítékok sokfélesége ellenére mindig ott szerepel a böjtölés mellett az alázatos magatartás, amikor valaki nagy hittel különleges kegyelmet akar kiesdeni az Úrtól. Érthető, hiszen a böjttel és könyörgésekkel kért ajándék rendszerint igen nagy érték. Ezt láttuk Mózes életében, amikor negyven nap és negyven éjjel a legtökéletesebb böjtöt vállalva szemtől szembe beszélt Istennel a Sínai hegyen. Illés próféta is ugyanennyi ideig gyalogolt Izraelből a Sínai hegyig az angyaltól kapott kenyér és korsó víz energiájával. Istennel találkozott a hegyen. (1Kir 19,8) Urunk Jézus is negyven napos böjtre vonul el megkeresztelkedése után. Neki nem kellett az Istennel való személyes találkozásra felkészülni a negyven napos böjttel, mint Mózesnek és Illésnek, hiszen emberségét is felavatta a föléje szálló Lélek a ráváró messiási küldetésre, ezen kívül Ő személy szerint Isten, állandóan egységben van az Atyával és a Szentlélekkel. De erre a hatalmas, teljes önátadást kívánó megváltásra emberi természetének nyilván szüksége volt. És hát meg kellett kóstolnia emberségének a minden embert megkísértő sátán pimaszságát.

A böjt gyakorlata. Isten szabta meg, hogy a zsidóság liturgiája milyen fontos tények köré épüljön. Az egyik jelentős liturgikus ünneplés a bűnökért nyújtott engesztelés napja volt. „Így szólt továbbá az Úr Mózeshez: Ennek a hetedik hónapnak a tizedik napján az engesztelés nagy ünnepe legyen: szentnek nevezzétek, tagadjátok meg magatokat rajta, és mutassatok be tűzáldozatot az Úrnak. Semmiféle szolgálai munkát ne végezzetek a nap folyamán, mert ez a nap az engesztelésé, hogy megengesztelődjék az Úr, a ti Istenetek, irántatok. Mindaz, aki nem tagadja meg magát ezen a napon, vesszen el népéből”. (Lev 23,26-29) Ez a böjti, bűnbánati nap tehát a zsidó néphez való tartozás kinyilvánítása is voltja jámbor utókor arra gondolt, hogy történelmük gyászos napjai valami büntetést rejtenek. Ezért az emléknapi böjtölési szoktak. Amint az Újszövetség hajnalán Anna prófétaasszony sok évtizedes böjtölését említi Szent Lukács, ő a Messiás várását akarta megszentelni ezzel az egyéni buzgósággal. (Lk 2,37) Ilyen egyéni buzgóságból böjtöltek a Jézus korabeli farizeusok és Keresztelő János tanítványai is. (vö. Mk 2,18) a gögös farizeust Jézus azzal jellemzi, hogy Isten előtt a templomban ezzel is dicsekszik: „Kétszer böjtölök hetente”. (Lk 18,12) Sokan ezzel akarják igazolni, hogy a Törvény és a próféták tanítása szerint ők igazán „igazak”. Jézus a maga tanítványait nem ösztönözte böjtre, mondván: „Vajon böjtölhet-e a násznép, amíg velük van a vőlegény? Amíg velük van a vőlegény, nem böjtölhetnek. Eljönnek azonban a napok, amikor elveszik tőlük a vőlegényt, akkor majd böjtölnek azon a napon”. (Mk 2,19-20) Ezzel Jézus elárulja, hogy az Ő szellemisége teljesen eredeti, különösen arra vigyáz, hogy követői ne a szokott fegyelem külsőségeit hordják magukon, főként mentek maradjanak a hiú magamutogatástól. Ő az ószövetségi „igazságot” felül akarja múlni: „Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy visszavonjam a törvényt és a prófétákat; nem azért jöttem, hogy megszüntessem, hanem hogy beteljesítsem. Mert mondom nektek, ha a ti igazságotok nem múlja felül az írástudókét és a farizeusokét, semmiképp sem mentek be a mennyek országába.” (Mt 5,17.20) Jézus inkább azt akarja hangsúlyozni, hogy követői a gazdagság hajszolásától legyenek mentek. Egy érte lelkesedő tiszta életű fiatalembernek is erre hívja fel a figyelmét: „Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el, amid van, add oda

a szegényeknek, és kincsed lesz a mennyekben. Ezután jöjj, és kövess engem!” (Mt 19,21) Igen, az Isten országának alapja az igazság és a szeretet. Az igazi szeretet mindent odaad a melléje rendeltéknek: család, nemzet javát szolgálva viszonzás nélkül, ez lesz alapja a mennyi dicsőség intenzitásának. Amíg valaki önzően gondolkodik, saját érdekét szolgálja, addig ne is álmodozzék dús mennyi jutalomról és boldogságról. A Jézus-követésnek feltétele az is, hogy Őt mindennél és mindenkinél jobban szeressük: „Aki jobban szereti apját vagy anyját, mint engem, nem méltó hozzám. Aki jobban szereti fiát vagy lányát, mint engem, nem méltó hozzám”. (Mt 10,37) Ezt a cselekvő szeretetet csak az múlja felül, ha valaki Jézust szenvedések árán is szeretni tudja: „Aki nem veszi föl keresztjét és nem követ engem, nem méltó hozzám. Aki megtalálta életét, elveszíti azt, és aki elvesztette életét értem, megtalálja azt”. (Mt 10,38-39) Jézus saját magára is, tanítványaira is vonatkoztatja utolsóvacsorai kijelentését: „Az az én parancsom, hogy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket. Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint ha valaki életét adja barátaiért”. (Jn 15,12-13)

Hetedik elmélkedés

Ha a böjt nem szívből származik, nem Isten dicséretét és a bűnbánatot szolgálja, nem tetszik Istennek: „Ezt mondta nekem az Úr: Ne imádkozz ezért a népért, a javára! Ha böjtölnek, nem hallgatom meg könyörgésüket, és ha égő- és ételáldozatot mutatnak be, nem kedvelem, hanem karddal, éhínséggel és dögvésszel semmisítem meg őket. Erre így szóltam: Jaj, Uram, Isten! Íme, a próféták azt mondják nekik: Nem láttok kardot, és éhínség nem lesz nálatok, hanem állandó békességet adok nektek ezen a helyen. De az Úr azt mondta nekem: Hazugságot prófétálnak a próféták az én nevemben; nem küldtem őket, és nem adtam nekik parancsot, nem is szóltam hozzájuk. Hazug látomást, hiábavaló jóslatot és saját szívük csalárdságát prófétálják nektek. Ezért így szól az Úr a prófétákról, akik az én nevemben prófétálnak, pedig én nem küldtem őket, és azt mondják: Kard és éhínség nem lesz ebben az országban: Kard és éhínség által vesznek el azok a próféták. A nép pedig, amelynek prófétálnak, odadobva hever majd Jeruzsálem utcáin az éhínség

és kard miatt, s nem lesz, aki eltemesse őket”. (Jer, 14,11-16) Az emberek elismeréséért végzett böjt sem érték Isten szemében: „Amikor böjtöltök, ne legyetek búsképűek, mint a képmutatók. Ők ugyanis elváltottatják az arcukat, hogy böjtölésükkel feltűnjenek az emberek előtt. Bizony, mondom nektek: Ők megkapták már jutalmukat”. (Mt 6,16) A böjt akkor jelent értéket Isten előtt, ha Isten országának, az igazságnak és a szeretetnek a szellemiségéből fakad: „Engem keresnek nap, mint nap, és szeretnék megismerni útjaimat, mint olyan nemzet, mely igazságot cselekszik, és Istene döntését nem hagyta el. Igaz döntéseket kérnek tőlem, szeretnének közeledni Istenhez. Miért böjtöltünk, ha nem láttad, miért sanyargattuk lelkünket, ha nem tudsz róla? Íme, böjtölésnek napján is találtak kedvtelést, és minden robotmunkásokat hajszojátok. Íme, perlekedés és civakodás között böjtöltök, ököllet lesújtva gonoszul. Ne úgy böjtöljétek, mint ma, hogy meghallgatást nyerjen a magasságban hangotok! Vajon ilyen a böjt, amely tetszik nekem, az a nap, amelyen az ember sanyargatja lelkét? Hogy lehajtja fejét, mint a káka, és zsákruhát meg hamut terít maga alá? Vajon ezt nevezed böjtnek, és az Úr előtt kedves napnak? Íme, ez az a böjt, amely tetszik nekem: oldd le a jogtalan bilincseket, oldozd meg az iga kötelékeit! Bocsásd szabadon az elnyomottakat, és minden igát törj össze! Íme, törd meg az éhezőknek kenyeredet, és a bujdosó szegényeket vidd be házádba! Ha mezítelent látsz, takard be, és testvéred elől ne zárkózz el! Akkor majd előtör, mint a hajnal világosságod, és sebed gyorsan beheged, színed előtt halad igazságod, és az Úr dicsősége zárja soraidat. Akkor majd, ha szólítod, az Úr válaszol, ha kiáltasz, így szól: Íme, itt vagyok! Ha eltávolítod körödből az igát, az ujjal mutogatást és a hamis beszédet, ha lelkedet adod az éhezőért, és a meggyötört lelket jóllakatod, akkor felragyog a sötétségben világosságod, és homályod olyan lesz, mint a déli verőfény. Az Úr vezet majd téged szüntelen, kopár vidéken is jóllakatja lelkedet, és csontjaidat megerősíti; olyan leszel, mint az öntözött kert, és mint a vízforrás, melynek nem apad el vize” (Iz 58,2-11) Az Isten előtt kedves böjtnek szeretetből kell fakadnia: „Szólj az ország egész népéhez és a papokhoz és mondd nekik: Amikor böjtöltetek és sírtatok az ötödik és a hetedik hónapban ez alatt a hetven esztendő alatt, vajon nekem böjtöltetek-e? És amikor ettetek és ittatok, vajon nem saját magatoknak ettetek-e és saját magatoknak ittatok-e? Így szól a Seregek Ura: Igazságosan ítélezzetek, és mindenki tegyen irgalmasságot és kegyességet testvérel; özvegyet és árvát, idegent és szegényt el ne nyomjatok, és senki se szőjön gonosz ter-

veket testvére ellen”. (Zak 7,5-6.9-10) Jézus az ilyen, csak Isten előtt ismert bűntel biztosítja a segítségét. Amit csak Ő ismer, csak azt a kérést jutalmazza.

Nyolcadik elmélkedés

Az Újszövetség nem egyszerű folytatása az Ószövetségnek. Jézus a törvényt és a próféták tanítását beteljesíti. Zseniálisan fogalmazza meg a kettő összetartozását, mégis végtelen másságát a Zsidókhoz írt levél bevezetése: „Sokszor és sokféle módon szólt hajdan Isten az atyákhoz a próféták által, ezekben a végső napokban pedig Fia által szólt hozzánk, akit a mindenség örökösévé rendelt, aki által a világokat is teremtette, s aki – mivel az ő dicsőségének fénye és lényegének képmása, és mindent fenntart hatalmának igéjével – , miután a bűnöktől megtisztulást szerzett, a Fölség jobbán ül a magasságban”. (Zsid 1,1-3)

Az Újszövetség egyháza több mindent folytatott, amit a megváltás előtt gyakoroltak őseik életében. Így rendszeresen énekelték a zsoltárokat, naponta fölmentek a jeruzsálemi templomba imádkozni. Salamon tornácán szoktak tartózkodni. Oda várták az érdeklődőket, ott prédikáltak, hirdették az evangéliumot. De nem mentek az oltár közelébe. Jézus áldozatával befejeződött az előkép jellegű áldozatok sora. Megszűnt az ószövetségi, az áronita papság érvénye. A zsidók ugyan ezt nem akarták tudomásul venni, Isten viszont végrehajtotta, amit hatszáz évvel korábban Dániel prófétával megüzent: a római hadsereggel leromboltatta az áldozat helyét, a jeruzsálemi templomot.

Az apostolok Jézus mennybemenetele és a Szentlélek kiáradása után az Újszövetség Melchizedek rendje szerinti örök főpapjának keresztáldozatát jelenítették meg úgy, ahogyan azt Jézus az utolsó vacsorán elkezdte és folytatását elrendelte.

De maradtak szokások, pl. a böjt, amihez ragaszkodtak az Egyházban is. Antiochiában írták: „Miközben ezek az Úr szolgálatát végezték és böjtöltek, a Szentlélek azt mondta nekik: Különítsétek el nekem Sault és Barnabást a munkára, amelyre meghívtam őket. Erre böjtöt tartottak, imádkoztak, rájuk tették kezüket, aztán útnak indították őket”. (ApCsel 13,2-3) Ugyanígy tettek Antiochiába visszatérőben is: „S miután az egyes

egyházakban böjtölve és imádkozva presbitereket rendeltek számukra, az Úrnak ajánlották őket”. (14,23)

Pál apostol beszámol nélkülözéseiről, de arról is, amikor nem kényszerből, hanem szabadon vállalt böjtöt: „Verésben, börtönben, zendülés közepette, fáradságban, virrasztásban, böjtölésben...” (2Kor 6,5)

Az Egyház a mi időnkben sem felejt, a Gondviselés rendszeresen emlékeztet bennünket erre, hogy a megváltás megtörtént ugyan, de a bűn elleni küzdelem folytatódik, a sátán állandóan támad, de az Isten országának küzdelme az igazságért és a szeretet győzelméért állandóan igényli az aszketikus erőfeszítéseket. Most is áll Jézus eligazítása egyes ördögök kiűzhetőségéről: „Ez a fajta nem megy ki másképpen, csak imádság és böjtölés által”. (Mk 9,29) Jézus egy böjttel kapcsolatos vitát így zárt le életében: „Vajon böjtölhet-e a násznép, amíg velük van a vőlegény? Amíg náluk van a vőlegény, nem böjtölhetnek. Eljönnek azonban a napok, amikor elveszik tőlük a vőlegényt, akkor majd böjtölnek, azon a napon”. (Mk 2,19-20) Igen úgy érezzük magunkat, mint abban a genezáreti viharban az apostolok. Ők véres tenyérrel küszködtek az evezőkkel, hullámokkal, Jézus pedig a csónak orrában aludt. A félelem adta ajkukra az ideges kérdést: „Mester! Nem törődsz vele, hogy elveszünk?” (Mk 4,38) Ez a távollét, illetőleg annak az érzése szorongat minket. Ezer böjtnél is keményebb próba. Vállaljuk! Most is figyel, és időben közbelép.

ISTEN BÁRÁNYA

Első elmélkedés

Nekünk, magyaroknak nem meglepő, hogy emberi értékeket, jó vagy rossz emberi tulajdonságokat bizonyos állatokban is felfedezünk, és „jellemüket” próbáljuk meghatározni velük. Bátor, mint az oroszlán, éhes, mint a farkas, gyáva, mint a nyúl, ravasz, mint a róka. De ez a meglátás az állatok világát ismerő népeknél másutt is természetes. Jákob halála előtt apai áldását osztva átadja az Istentől kiszemelt fiúnak, Júdának a messiási áldást. Első három fia bizonyosan nem örült annak, hogy nem ők nyerték el ezt a legfontosabb, mondhatnánk: legrangosabb áldást, hiszen a Messiás minden népnek megváltója lesz, Ábrahám általa válik nagy jótevőjévé a föld minden nemzetének (vö. Ter 12 3). Érdeklődve hallgatják hát atyjuk lelkes indoklását, miért esett választása a negyedik fiára. „Júda, téged dicsőítenek majd testvéreid, ellenségeid nyakán lesz a kezed, és atyád fiai meghajolnak majd előtted. Júda fiataloroszlán, zsákmányért indulsz, fiam, s megpihenve lefekszel, mint az oroszlán, mint a nőstény oroszlán – ki merné felkelteni? El nem vétetik a fejedelmi pálca Júdától, sem a vezér botja az ő térdei közül, míg el nem jön az, akié az, akinek a népek engedelmeskednek. Szőlőtőhöz köti csikáját, az indához a szamara vemhét. Borban mossa ruháját, és szőlő véreben a palástját. Szeme feketébb a bornál, s a foga fehérebb a tejnél”. (Ter 49,8-12) Amikor ezeket a költői sorokat olvassuk, az a kísértésünk támadhat, hogy egy boldog és büszke édesapa rajongva szeretett, kedvenc fiának keresett epiteton ornans-okat (díszítő jelzőket). De bátran gondolhatunk arra is, hogy a „próféták Lelke” kerítette hatalmába, és Júda késői unokájának, Jézus Krisztusnak a sorsáról ad némi izelítőt XVIII-XVII évszázaddal korábban. A zsidó királyok korában a második király, Dávid kap Istentől olyan kitüntetést, hogy háza dinasztiaiává lesz, és belőle származik a Megváltó. Dávid Fiában teljesül majd a nagy ígéret, hogy legyőzi minden ellenségét. Testvérei, akik eleinte berzenkednek kiválasztása ellen, meghajolnak előtte, elfogadják királyuknak. Júda törzse lett a nép vezértörzse. A zsákmányért induló Júda Messiás-unokája aztán már másként szerez világra szóló zsákmányt: „Ahogyan

Mózes fölemelte a kígyót a pusztában, úgy kell majd az Emberfiának is fölemeltetnie, hogy mindannak, aki hisz, örök élete legyen”. (Jn 3,14-15) Jézus tehát nem karddal, hanem bárány-szelíden szenvedve, keresztre feszítve győzi le a sátánt, kiszedi hatalmából a bűnösöket, mint egykor az ifjú Dávid tette a bárányát elragadó oroszlánnal. (vö. 1Sám 17,34-37) Szenvédeése előtt újra megismétli ezt: „Én pedig, ha majd felmagasztalnak a földről, mindent magamhoz vonzok”. (Jn 12,32) A nagy zsákmányszerzés után pedig megpihenve lefekszik, azaz levezzik a keresztről, leplekbe burkolva sírba helyezik. Nem mer már hozzá nyúlni senki. Az örök rémületen rohannak a városba, amikor a feltámadását jelző angyal rájuk emeli szemét. Győzelmes halála pedig végleg elveszi ősapja kezéből a fejedelmi jogart, mert az már véglegesen az övé: „A ruhája és ágyéka fölé ez van írva: Királyok Királya és uralkodók Ura”. (Jel 19,16) – Még az a szőlőtőhöz kötött csikó és az indához erősített szamár vemhe is alkalmazható az Úr történetére, hiszen az Olajfák hegyének keleti lejtőjén volt megkötve az a szamárcsikó, amelyen Ő ünnepélyesen belovagol Jeruzsálembe virávasárnap délelőtt. (Lk,19,30) Mindezekből következtetni lehet arra, hogy Jézus emberi tulajdonságai annyira tökéletesek, hogy rengeteg hasonlattal fejezhetjük csak ki. Ő azonban minden büszke, bátor állat-hasonlatnál jobban kedveli a szelíd bárány-alakot.

Második elmélkedés

Az Ószövetségben megtaláljuk a bárányhoz hasonlítás gyökereit. Jeremiás próféta, akit szíven ütött az Úr megszólítása, a prófétai hivatásra hívó isteni szózatra azonnal a menekülés kényszere ragadta meg: „Jaj, Uram, Isten! Nem tudok én beszélni, hiszen gyermek vagyok!” (Jer, 1,6) Isten azonban készlettel, hogy fogadja el a prófétai küldetést. Ő az utolsó szolga, akivel próbálkozik az Úr, akivel felajánlja a megtérés kegyelmét választott népének. Neki kell Mózes módjára rimánkodnia: „Nézd, eléd tártam ma az életet és a jót, de a halált és a rosszat is. Szeresd tehát az Urat, a te Istenedet, járj az ő útjain, tartsd meg parancsait, szertartásait és rendeleteit, akkor élni fogsz. Megsokasít és megáld téged azon a földön, amelyet elfoglalni indulsz. Ha azonban elfordul szíved, és nem engedelmeskedsz,

hanem megtévedsz, és más isteneket imádsz és szolgálsz, akkor – íme, ma előre megmondom neked – elpusztulsz, és rövid ideig laksz azon a földön, melynek elfoglalására átkelsz a Jordánon”. (MTörv 30,15-18) Hatszáz éven át gonoszkodott Istene ellen Izrael. Jeremiásnak kellett megismételni az utolsó figyelmeztetést: „Halljátok e szövetség igéit! Beszélj el azokat Júda férfainak és Jeruzsálem lakóinak! Mondd meg nekik: Így szól az Úr, Izrael Istene: Átkozott az az ember, aki nem hallgat e szövetség igéire, melyet atyáitoknak parancsoltam azon a napon, amelyen kihoztam őket Egyiptom földjéről”. (Jer, 11,1-4) Isten látja, hogy Izrael a halált választotta az élet helyett. Ezért mondja ki e kemény igéket: „Te pedig ne imádkozz ezért a népért, és ne mondj értük esdeklő imádságot! Mert nem hallgatom meg, amikor hozzám kiáltanak bajuk miatt”. (14) Jeremiás megtudta, hogy bosszújukat rajta akarják kitölteni: „Az Úr tudatta velem, és megtudtam. Akkor megmutattad nekem tetteiket. Én pedig olyan vagyok, mint egy kezes bárány, melyet levágni visznek; és nem tudtam, hogy ilyen terveket szőttek ellenem: Pusztítsuk el a fát gyümölcseivel együtt, és vágjuk ki az élők földjéből, hogy nevére se emlékezzenek többé”. (18-19) Mint a még eleven bárány sem rúg-kapál, nem védekezik támadói ellen, Jeremiás is csak Istenhez menekül: „Seregek Ura, igazságos bíró, vesék és szívek vizsgálója, hadd lássam bosszúdat rajtuk, mert eléd tártam ügyemet!” (20) Isten meghallgatja az esengő fohászt: „Ezért így szól az Úr Anatót férfairól, akik életedre törnek, és azt mondják: „Ne profétálj az Úr nevében, hogy meg ne halj kezünk által!”; ezért így szól a Seregek Ura: Íme, én meglátogatom őket: az ifjak kard által halnak meg, fiaik és leányaik éhen halnak. És maradékuk nem lesz, mert bajt hozok Anatót férfaira: látogatásuk esztendejét”. (21-23) Isten saját Fiát is ugyanerre a sorsra szánta. Ő, az igazi Isten Bíránya, előképként akarta megmutatni Jeremiás sorsában a magáét, a Fiúét, akit az Atya az utolsó szolga kivégzése után küld a gonosz szőlőművesekhez, hogy a gazda járandóságát, a szeretet adóját beszedje tőlük: Példabeszédjében maga Jézus mondja el: „Végül elküldte hozzájuk a fiát, mondván: A fiamat majd tiszteletben tartják. De a bérlők, mihelyt meglátták a fiút, azt mondták egymás között: Itt az örökös, gyertek, öljük meg és szerezzük meg az örökségét. Megragadták őt, kidobták a szőlőn kívülre és megölték”. (Mt 21,37-39) Isten az egyetlen védője a Bíránynak. Amint ezt is jelzi Jeremiás történetében, a jézusi példabeszédben sem maradhat el az igazságszolgáltatás: „Amikor tehát eljön a szőlő ura, mit

fog tenni ezekkel a bérlőkkel? Azt felelték neki: A gonoszokat kegyetlenül el fogja pusztítani, a szőlőt pedig más bérlőknek adja, akik megadják neki a termést a maga idejében”. (40-41)

Harmadik elmélkedés

Jeremiás próféta önmagáról mintázta a szenvedő bárány képét. Prófétai alakja azonban nem előzmény nélküli, az üldözött, megalázott, ennek ellenére a szenvedést némán, beletörődve vállaló Isten Szolgájáról már nagyon plasztikus képet festett Izajás próféta az ún. Ebed Jahveh dalokban. (Iz 52,13-53,12) Itt úgy szerepel az egész emberiség, mint Istennek hatalmas nyája. A juhok sokasága elveszti a bárány szelidségét, a nyáj egységének szolgálatát, az összetartozást szolgáló önfeláldozó szeretetet, s ezért kell az egyetlennek olyan rettenetes szenvedéseket némán, a bárány hamisítatlan természete szerint elviselnie: „Mindnyájan, mint a juhok, tévelyegtünk, mindenki a maga útjára tért; és az Úr órá rakta mindnyájunk bűnét. Megkínózták, és ő alázatos volt, nem nyitotta ki a száját, mint a bárány, melyet leölésre visznek, és mint a juh, mely nyírói előtt elnémul, nem nyitotta ki száját”. (Iz 53,6-7) Ez az alázatos, néma, teljes önmagát szenvedésre átadó magatartás jellemző Jézus Krisztusra.

Amikor az etióp királynő, Kandaké, magas rangú udvari tisztje Jeruzsálemből, az igaz Isten temploma meglátogatása után hazafelé kocsi-kázott, a Szentlélek az út mentére küldte Fülöp szerepapot. Ő a kocsni mellett gyalogolva hallgatta, mit olvas hangosan az utas. Fülöp sejtette, hogy nem érti; amit olvas, ezért segítőkészen megszólította az ismeretlent: „Azt gondold, hogy érted; amit olvasol? Az így felelt: Hogyan érteném, ha nincs, aki megmagyarázza nekem?” (ApCsel 8,30-31) Aztán megkérte a beszélgetésre kész fiatalembert, üljön melléje a díszülésre, és magyarázza meg az Írás értelmét. A Szentlélek megértette a pogányból egyistenhívővé lett idegennel, hogy az emberek életüket ösztönösen védelmező szokásával ellentétesen a Messiás, Jahveh Szolgája ellenállás nélkül átadta magát a szenvedésre. Mint a bárány, amikor elnémul, szinte elernyed, hagyja, hogy megöljék. Ez az önfeláldozás olyan elemi erővel hatott a tisztviselőre, hogy a Szentlélek kegyelméből megértette a megváltás lényegét, megtör-

téntét, egyetemes voltát, és alkalmasnak érezte magát arra, hogy a keresztség felvételével maga is Jézushoz kapcsolódjék. Szent Pál is erre a csodálatos lelkületre hivatkozott, amikor a filippi hívek szemét rányitotta a szenvedés értelmére. „Ugyanazt az érzést ápoljátok magatokban; amely Krisztus Jézusban is megvolt. Megalázta magát, engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig. Ezért Isten felmagasztalta őt”. (Fil 2,5.8-9) Jézus nemcsak testi erővel nem védekezett, hanem csodálatos ékesszólásával sem igazolta magát ellenségei vádaskodásával szemben. Nem hívta fel a főtanács figyelmét, hogy Ő nem názáreti születésű, hanem betlehemi. Júda törzsből, Dávid király családjából származik. Úgy, ahogyan a próféták megjövendölték a Messiásról. Néma maradt: „Jézus csak hallgatott” (Mt 26,63), az ellene felsorakoztatott vádpontokra sem válaszolt. Persze, amikor a főpap tiszte szerint feltette neki a történelmi kérdést: „Meggasketlek téged az élő Istenre, mondd meg nekünk, te vagy-e a Krisztus, az Isten Fia? Jézus azt felelte neki: Te mondtad. De mondom nektek, most már látni fogjátok az Emberfiát a Hatalmasnak jobbján ülni, és eljönni az ég felhőin”. (Dán 7,13; Zsolt 110,1)(Mt 26,63-64) Jézus tehát nem makacsul hallgatott, hanem a rosszakaratot tűrte el alázattal. Ugyanígy tett a pogány bíró előtt is. Amikor Pilátus meghallotta, hogy Jézust azzal vádolják ellenségei, hogy „Isten Fiává tette magát”(Jn 19,7), megkérdezte Jézust: „Honnan való vagy te?” (9) Jézus nem felelt neki, mert a több istenhívő pogánynak nyilván valami babonás félelme ébredt. Amikor komoly kérdés hangzott el, arra ott is válaszolt: „Pilátus azt mondta neki: Nekem nem válaszolsz? Nem tudod, hogy hatalmam van arra, hogy szabadon bocsássalak, és arra, hogy megfeszítselek? Jézus azt felelte: Semmi hatalmad sem volna felettem, ha onnan felülről nem adatott volna neked. Ezért annak, aki engem kezdedbe adott, nagyobb a bűne”. (10-11) Lehetőség, hogy negyven napos börtön után Keresztelő János is prófeta elődei nyomán tesz ilyen formán tanúságot: „Íme, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűnét!” (Jn 1,29)

Urunk Jézus Krisztus, Jahveh Szolgája is kiérdemelte az Isten Báránya csodálatos címet, mert alázatos szenvedésével betetőzte küldetését, megváltott minket. Az Ószövetségben, mint húsvéti bárány is igen fontos előkép lett a megváltás művében. Mózes hiába kérte a fáraót, hogy engedje el országából Jahveh népét, hogy a pusztában szabadon mutathassa be neki áldozatait. Ezt az érvet pedig meg kellett volna értenie a királynak, hiszen minden országnak megvolt a maga bálványistene, és az ő hatalmi körében nem szerepelhetett más isten kultusza. A fáraó azonban félt attól, hogy Izrael igazi célja nem az áldozatbemutatás, hanem a rabszolgaságból való szabadulás. Megkeményítette tehát a szívét, hallani sem akart erről a kivonulásról. „Ki az a Jahveh, hogy hallgassak szavára, és elengedjem Izraelt? Nem ismerem én az Urat, és nem engedem el Izraelt”. (Kiv 5,2) Tíz rettenetes csapással sújtotta az Úr a hatalmas birodalmat. A fáraó makacsságát azonban mindez nem törte meg. Nem akarta tudomásul venni, hogy Jahveh úr a természetben. Be kellett bizonyítania azt is, hogy Ő az élet és halál korlátlan Ura. Megparancsolta Izraelnek Mózes közvetítésével, hogy készüljenek fel a kivonulásra. Ez a tény véresen komoly lesz. „Ennek a hónapnak tizedik napján vegyen mindenki, családonként és házanként, egy-egy bárányt. Ha háznépének száma kevés egy bárány elfogyasztásához, vegye maga mellé háza legközelebbi szomszédját, annyi személyt, amennyi elég egy bárány elfogyasztásához. A bárány hibátlan, hím, egyesztendő legyen... Azután tartsátok őrizet alatt ennek a hónapnak tizennegyedik napjáig! Akkor estefelé vágja le azt Izrael fiainak egész sokasága! Vegyenek a véreből, és kenjék be mindkét ajtófélfát és a szemöldökfát azokban a házakban, amelyekben elfogyasztják. A húsát pedig egyék meg azon az éjszakán, tűzön sütvé, kovásztalan kenyérral, keserű salátával. Ne egyetek belőle se nyersen, se vízben főzve, hanem csak tűzön sütvé... Semmi se maradjon belőle reggelre! Így egyétek: derekatokat övezzétek fel, sarutok legyen a lábatokon, bototokat tartsátok a kezetekben, és sietve egyétek, mert az Úr Pászskája, (vagyis Átvonulása) ez”. (Kiv 12,1-11) Isten tehát egy bárányt rendelt feláldozni minden családban. A vérével az utca felől kellett megkenni az ajtó keretét, hogy az arra járók jól láthassák, ebben a házban valami nagyon komoly dolog történik. Ez tehát hitvallás volt az egyiptomiak felé. Isten ugyan úgy említi, hogy amikor

átvonulok Egyiptomon, elveszem minden elsőszülött fiú életét, kezdve a fáraó trónörökös fián egészen az utolsó rabszolga elsőszülött fiáig, de ahol látom a vért, ott átvonulok a nélkül, hogy elvennem az elsőszülöttek életét. Így menekülnek meg a bárány vére által hívó népemnek fiai. Ezt a bárányvacsorát minden évben meg kellett ismételni minden zsidó családban. A későbbi nemzedékeket pedig meg kellett tanítani a bárányvacsora jelentésére. De nemcsak a múltat kellett magyarázni, hanem azt az isteni ígéretet is, hogy majd ha eljön a Messiás, akkor az Ő vére megmenti az összes embert az örök haláltól, aki hisz Benne. Ezért kellett Jézus halála előtt utoljára érvényesen előkészíteni és megenni a bárány-vacsorát. Azután már értelmetlen és érvénytelen volt, hiszen Jézus ott saját testét és vérént nyújtotta már a jelenlévőknek, miután az ószövetségi bárányt és a hozzá járó bor és kovásztalan kenyér nagy részét elfogyasztották. Itt már az Isten Báránya van jelen istenemberi lényével. Létrehozza a régebben megígért nagy ajándékot: Testét és Vérént adja apostolainak és a jelenlévőknek minden veszedelem, főleg a lelki halál ellen, de nem kívül keni meg őket, mint egykor az egyiptomi zsidó házakat, hanem megeszik, megisszák, belülről árasztja el őket a legtökéletesebb isteni védelem, az egyesülés. Aztán gondoskodik a jövőndő nemzedékekről is: megadja a hatalmat, sőt parancsot tanítványainak, hogy ezt a belső védelmet biztosítsák minden hívőnek, bármilyen néphez tartozzanak: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”. (Lk 22,19) Másnap pedig befejezi az igazi Bárányvacsora szertartását azzal, amivel Egyiptomban a szertartás elkezdődött: A Bárányt kegyetlen kínok között megölték a Golgotán. „Meghalt, meghalt az ártatlan Bárány, Vértől ázott szent kereszt oltárán” (Ho 67B 1)

Ötödik elmélkedés

A zsidók húsvéti báránya tehát csak előképe volt a világot megváltó Isten Bárányának, Jézus Krisztusnak. Már az első századokban feltette a szónoki kérdést az egyik keleti egyházatyja: Mit mondasz, Mózes? Az okatlan kisbárány vére megmentette a zsidók házában élő elsőszülötteket? De a választ is megadja: csak előre jelezte, hogy az Isten Fiának, aki érettünk

emberré lett, érettünk kiontott drága vére az a hatékony erő, amely a világtörténelem összes bűnét le tudja mosni. Ezért éneklí az Egyház a húsvéti mise prefációjában Jézusról, hogy ő az „igazi húsvéti bárány”. Szent Péter írja: „Járjatok szent félelemmel zárandokságotok idején, tudva, hogy nem romlandó ezüstön vagy aranyon történt a megváltásotok az atyáitoktól rátok hagyományozott hiú életmódotokból, hanem a szeplőtelen és érintetlen Báránynak, Krisztusnak drága vérén, akit az Atya ugyan a világ alkotása előtt szemelt ki, de az utolsó időben jelentett ki tiértetek. Általa hisztek Istenben, aki őt feltámasztotta halottaiból, és dicsőséget adott neki, hogy Istenben legyen a hitetek és reményetek”. (1Pét 1,17-21) Evangéliuma elején utal erre János evangéliuma: Keresztelő János „másnap látta, hogy Jézus közeledik hozzá. Erre így szólt: Íme, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűnét”. (Jn 1,29) Mennyei látomásai között ugyancsak szerepel az értünk megölt Bárány, aki hatalmat kap a titkok tekercsének felnyitására: „Nagyon sírtam, mert senkit sem találtak méltónak, hogy a könyvet felnyissa, vagy abba beletekintsen. Erre a vének közül az egyik így szólt hozzám: Ne sírj! Íme, győzött az oroslán Júda törzséből, Dávid sarja, hogy felnyissa a könyvet, és felbontsa annak hét pecsétjét. Akkor láttam, hogy íme, a trón és a négy élőlény között és a vének között a Bárány állt mintegy megölve. Hét szarva és hét szeme volt, amelyek Istennek az egész földre küldött hét szelleme. Odament, és átvette a trónon ülő jobbából a könyvet. Amikor átvette a könyvet, a négy élőlény és a huszonnégy vén leborult a Bárány előtt, mindegyiküknek hárfája és arany csészéje volt, tele illatszerekkel, amelyek a szentek imádságai. Új éneket énekeltek, amely így hangzott: Méltó vagy, Uram, hogy átvedd a könyvet, és felnyisd annak pecsétjeit, mert megöltek, és saját véreddel megváltottál Istennek, minden törzsből, népből, nyelvből és nemzetből, és Istenünk királyságává és papjaivá tetted őket, és uralkodni fognak a föld felett”. (Jel 5,4-10) Mivel Isten Bárányáról van szó, érthető, hogy már az előkép, az egy éves báránka is teljesen épp kellett legyen: „a bárány hibátlan, hím, egyestendős legyen!” (Kiv 12,5) Büntelenségére maga Jézus is keményen hívja fel ellenfelei figyelmét: „Ki vádolhat engem közületek bűnnel?” (Jn 8,46) Megtestesülésének célja a bűnök eltörlése, amire csak ő, a büntelen volt képes: „és tudjátok, hogy ő azért jelent meg, hogy elvegye a bűneinket, és benne nincsen bűn”. (1Jn 3,5) Ószövetségben megmaradt testvéreinek magyarázza a Zsidókhöz írt levél szerzője, hogy az Ószövetség nem

is tudott bűnöket eltörölni: „Mert ha bakok és bikák vére, és az üszők elhintett hamva a tisztátalanokat megszenteli a test megtisztulására, mennyivel inkább fogja Krisztus vére, aki az örök Lélek által önmagát adta szeplőtelen áldozatul Istennek, hogy megtisztítsa lelkiismeretünket a halott tettektől, és az élő Istennek szolgáljunk! Így tehát egy újszövetség közvetítője: ő, aki halálával megszabadított az első szövetség alatt történt törvényszegésektől, hogy a meghívottak elnyerjék az örökké tartó örökség ígértét”. (Zsid 9,13-15) A Bárány tette szabaddá a földtől a kiváltságosak kórusát: „új éneket énekeltek a trón előtt, a négy élőlény és a vének előtt; és senki más nem tudta megtanulni azt az éneket, mint az a száznegyvennégyezer, akik meg vannak váltva a földről”. (Jel 14,3)

Hatodik elmélkedés

A keresztény hagyomány, amely szerint Jézus Krisztus az igazi húsvéti bárány, a mi Urunk, Jézus Krisztus Egyházával egyidős. Amikor súlyos vérfertőzés történt Korintusban, Pál apostol ítéletet hirdetett fölötté a kovásztalan húsvéti kenyérrel példálózva: „Olyan paráznság, amilyen még a pogányok közt sincs, hogy tudniillik valaki az apjának feleségével él. És ti még fel vagytok fuvalkodva, ahelyett, hogy inkább szomorkodnátok, és eltávolítanátok magatok közül azt, aki ezt a dolgot tette. Én ugyan test szerint távol, de lélek szerint jelen vagyok, már ítéletet mondtam, mint jelenlévő arról, aki így tett. A mi Urunk Jézus nevében fonódjék egybe a ti lelketek és az enyém, és ami Urunk Jézus hatalmával adjuk át az ilyet a sátánnak, testének vesztére, hogy a lélek üdvözüljön az Úr napján... Nem tudjátok, hogy egy kevés kovász az egész tésztát megkeleszti? El a régi kovással, hogy új tésztává legyetek, hisz valójában kovásztalanok vagytok! Mert húsvéti bárányunkat, Krisztust feláldozták. Üljünk tehát ünnepet, de ne a régi kovással, sem a rosszaság és a gonoszság kovásával, hanem az egyeneslelkűség és az igazság kovásztalanságával”. (1Kor 5,1-8) Pál apostol ezt a levelét az 55-57-es esztendőkből írhatta. Akkor is azzal a hagyományos meggyőződéssel ünnepelték keresztény őseink úgy a húsvétot, hogy Jézust a kovásztalanok első napja előtti napon adták halálra: „Jézust Kaifástól a helytartóságra vezették. Kora reggel volt. Ők nem mentek be a helytartóságra, hogy tisztátalanná ne váljanak, és megehessék

a húsvéti bárányt”. (Jn 18,28). „A húsvét készültnapja volt akkor, körülbelül hat óra”. (Jn 19,14) A mi időszámításunk szerint ez déli tizenkét órát jelent. A törvény előírása szerint ebben az órában volt szokás a templomban föláldozni a húsvéti bárányvacsorára szánt állatokat. Jézus tehát ragaszkodott ezekhez az időpontokhoz, hogy kétség ne férjen Isten akaratának valóra válásához: az igaz Bárány betöltötte a zsidó előkészületet, befejezte a régi hagyományt, lezárta a bárányáldozatot, és Isten igazi Báránya került annak helyére. A húsvéti bárány leölése alkalmával gondosan vigyáztak arra, hogy Isten parancsa szerint csontot ne törjenek az áldozati bárányban. Ez is arra mutatott, hogy a keresztre feszített Jézus csontjait sem fogják megtörni. Ez a rendelkezés Róma alapítása előtt félezer évvel hangzott el. Csak Isten tudta, hogy majd a Messiás kivégzése idején az a jövődő nagyhatalom milyen módon végezteti ki a halálra ítélteteket. Még kevésbé lehetett előre tudni, hogy Jézus csontjainak épen maradása nagyon is szokatlan eset volt. A keresztre feszítés után lassan haltak meg a büntetettek. Az örök azért szokták szétroncsolni a lábcsonthoz, mert az szörnyű fájdalmat okozott, sietette a halált. De utána le is vették őket a keresztről, mert elmenekülni nem tudtak. Amikor Jézus meghalt, a vele együtt felfeszített rablók nagyon is éltek. „A zsidók pedig, mivel készültnap volt, kérték Pilátust, hogy törjék meg lábszárcsonthoz, és vegyék le őket, hogy a testek ne maradjanak ott a kereszten szombatra, mert az a szombat nagy nap volt. Odamentek tehát a katonák, és eltörték a lábszárát először az egyik vele keresztre feszítettnek, aztán a másiknak. Amikor azonban Jézushoz értek, mivel látták, hogy ő már meghalt, nem törték meg a lábszárát, hanem az egyik katona lándzsával megnyitotta oldalát, amelyből azonnal vér és víz jött ki”. (Jn 19,31-34) Az evangélista érti az összefüggéseket, meg is írja okulásunkra: „Mert ezek azért történtek, hogy beteljesedjék az Írás: Csontját ne törjék össze. (Kiv 12,46; Zsolt 34,21) Egy másik Írás pedig azt mondja: Látni fogják azt, akit keresztüliszúrtak”. (Zak 12,10) (Jn 19,36-37) Méltán imádkozzuk értő és együtt érző szívvel húsvéti liturgiánkban: „a mi húsvéti Bárányunk feláldoztatott”. Igaz, nem messze a Golgotától százával áldozták fel Jézus szenvedésével egy időben az az évi bárányvacsora kis áldozatait, de az már nem a mi húsvétunkról szól.

Hetedik elmélkedés

A mennyei Bárányról kell még megemlékeznünk. Isten Bárányának az volt a küldetése, hogy alázatos szenvedésével váltsa meg a világot a gőgös sátán karmai közül. Ragyogóan mutatja be ezt Szent Pál a Filippiekhez írt levelében: „Ugyanazt az érzést ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban is megvolt, aki isteni mivoltában nem tartotta Istennel való egyenlőségét olyan dolognak, amelyhez mint zsákmányhoz ragaszkodnia kell, hanem kiüresítette önmagát, szolgai alakot vett fel és hasonló lett az emberekhez, külsejét tekintve úgy jelent meg, mint egy ember. Megalázta magát, engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig. Ezért Isten felmagasztalta őt, és olyan nevet adott neki, amely minden más név fölött van, hogy a Jézus nevére hajoljon meg minden térd az égben, a földön és az alvilágban, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus az Úr! Az Atyaisten dicsőségére”. (Fil 2,5-11) Ezt a hősi küldetést a szelíd, megadó bárány képében hajtotta végre, amint láttuk eddigi elmélkedéseinkben. Ezután azonban jönnie kellett a megdicsőülésnek, mint a Filippi levél is logikusan hozza Isten akaratát. De ugyanezt mondja Dávid is: „Szólt az Úr az én Uramnak: Ül az én jobbmra, amíg ellenségeidet lábad zsámolyává teszem”. (Zsolt 110,1) Az utolsó szentírási könyv, a Jelenések könyve fontosnak tartja, hogy ezt a húsvéti Bárány eszmeiséget a mennyei boldogság megdicsőülésében magasztosítsa fel. „Akkor láttam, hogy íme, a trón és a négy élőlény között a Bárány állt mintegy megölve... Odament és átvette a trónon ülő jobbjaiból a könyvet... (A négy élőlény és a huszonnégy vén) új éneket énekeltek, amely így hangzott: Méltó vagy, Uram, hogy átvedd a könyvet és felnyisd annak pecsétjeit, mert megöltek, és saját véreddel megváltottál Istennek, minden törzsből, nyelvből, népből és nemzetből, és Istenünk királyságává és papjaivá tetted Őket, és uralkodni fognak a föld felett. Sok angyalt láttam, és hallottam szavukat a trón körül, s az élőlényekét és a vénekét, és számuk ezernyi ezer volt, akik hangosan azt kiáltották: „Méltó a Bárány, akit megöltek, hogy övé legyen a hatalom és gazdagság, a bölcsesség, az erő, a tisztelet, a dicsőség és az áldás! Minden teremtmény, amely az égen van, a földön és a föld alatt, és amely a tengeren és a tengerben van, mindezeket hallottam, amint azt mondták: A trónon ülőnek és a Báránynak áldás, tisztelet, dicsőség és hatalom örökkön-örökké!” (Jel 5,6-7.9-13) Itt tehát hangsúlyozza az apostol, hogy

a gyenge és kiszolgáltatott Bárány kap elégtételt a vállalt megváltásért. De utána lelkesen dicsőíti a győzelmes Bárányt, aki bátor oroszlánsként harcolt és győzelmet aratott a gonosz hatalmán, ki is szabadította az emberiséget rabságából. Ne sírj! Íme, győzött az oroszlán Júda törzséből, Dávid sarja”. (Jel 5,5) János az angyalok harcában is a Bárány győzelmét látja: „Ekkor nagy harc támadt az égben: Mihály és angyalai harcoltak a sárkánnyal. A sárkány és angyalai harcoltak, de nem diadalmaskodtak, sem helyük nem volt többé az égben. Ekkor letaszították a nagy sárkányt, az öskígyót, akit ördögnek és sátánnak hívnak, aki elcsábítja az egész világot. Letaszították a földre, és vele együtt angyalait is letaszították. Ekkor nagy hangot hallottam az égben, amely így szólt: Most lett a mi Istenünk az üdvösség, az erő és a királyság, a hatalom pedig az ő Krisztusáé, mert letaszították testvéreink vádlóját, aki éjjel-nappal vádat emelt ellenük Istenünk előtt. Ők pedig legyőzték őt a Bárány vére és a tanúságtétel ígéje által, s nem kímélték saját életüket mindhalálig”. (12,7-11)

Nyolcadik elmélkedés

Az égi Bárány beteljesíti ígéreteit a mennyei boldogságban. Itt a földön az emberi jólét jele a víz és az enivaló bősége. Itt a munka árán szerzi meg az ember ezeket a javakat. Odaát pedig Isten és a Bárány nyújtja nekünk mindazt, ami boldogságunk alapja: „Azután megmutatta nekem az élet vizének folyóját, amely ragyogó volt, mint a kristály, és Isten és a Bárány királyi székéből fakadt. Utcája közepén és a folyó mindkét partján az életfája volt, amely tizenkétszer terem gyümölcsöt, minden egyes hónapban meghozza a maga gyümölcsét; és a fa levelei a nemzetek gyógyulására szolgálnak. Nem lesz többé átok a városban, hanem Isten és a Bárány királyi széke áll benne, és szolgái szolgálnak neki. Látni fogják az ő arcát, és homlokukon lesz az ő neve. Nem lesz többé éjszaka, és nem lesz szükségük lámpafényre, sem napfényre, mert az Úr, az Isten világosítja meg őket, és uralkodni fognak örökkön-örökké”. (Jel 22,1-5) Érdekes megfigyelnünk, hogy a mostani környezetszennyezés helyett, mint ígér a Bárány kristálytisza és ragyogó folyóvizet, az élet fájának havonta beérő termését, és leveleinek orvosi hatását a nemzetek gyógyulására ingyen mindenkinek. A Bárány

Istennel együtt fogadja a mennyországódoló imadását. (5,8,13) „Ezután nagy sereget láttam, amelyet senki sem volt képes megszámolni, minden nemzetből, néptörzsből, népből és nyelvből a trón előtt és a Bárány előtt állni, hosszú fehér ruhába öltözve, kezükben pálmaággal, és hangosan azt kiáltották: Üdv a mi Istenünknek, aki a trónon ül és a Báránynak”. (7,9-10) A Báránynak isteni hatalma van. A régtől lezárt pecsétes iratot ő nyitja ki, ő hajtja végre Isten örök végzéseit a gonoszok ellen: „Láttam, amint a Bárány felnyitott egyet a hét pecsét közül, amint mennydörgésszerű hangon így szólt: Jöjj! És láttam egy fehér lovat, a lovon ülőnek íj volt a kezében, és megkoronázták, ő pedig diadalmasan kivonult, hogy győzzön”. (6,1-2) Gonosz ellenségei pedig összeomolnak a büntetés idején: „A föld királyai, a fejedelmek, a hadvezérek, a gazdagok és az erősek, minden szolga és szabad ember a hegyek barlangjaiba és kősziklái közé rejtőzött, és azt mondták a hegyeknek és a kőszikláknak: Omoljatok ránk és rejtsetek el minket a trónon ülő elől és a Bárány haragja elől! Mert elérkezett az ő haragiuk nagy napja, és ki képes megállni azon?” (6,15-17) A sátán és gonosz vadálatai ellen vívott világvégi nagy harcban a Bárány lesz a győztes: „Harcolni fognak a Bárány ellen, de a Bárány legyőzi őket, mert ő az uraknak Ura és a királyoknak Királya; akik pedig vele vannak, azok hivatottak, választottak és hűségesek”. (17,14) „Ruhája és ágyéka fölé ez van írva: Királyok Királya és uralkodók Ura”. (19,16) Amikor pedig félelmetes orozslánként kivívta győzelmeit, megtarthatja lakodalmát az mennyei Jeruzsálemmel, az Egyház jelképével. Ekkor már újra szelíd Bárány-létének jelét ölti magára: „Örvendezzünk és vigadjunk, és adjuk meg neki a dicsőséget, mert eljött a Bárány menyegzője és a jegyese felkészült. Ekkor így szólt hozzám: Írd meg: Boldogok, akik hivatalosak a Bárány menyegzős lakomájára! Majd azt mondta nekem: „Ezek Isten igaz ígéri”. (19,7,9) „Akkor odajött hozzám a hét angyal közül az egyik, akiknél az utolsó hét csapással teli csésze volt, és így szólt hozzám: Gyere; megmutatom neked a menyasszonyt, a Bárány jegyesét! Lélekben elvitt egy nagy és magas hegyre, és megmutatta nekem a szent várost, Jeruzsálemet, amely a mennyből szállt alá Istentől, ahol Isten fényessége volt, és amelynek világossága hasonló volt a drágakőhöz, a kristálytisztá jáspishoz”. (21,9-11) Ezzel a gondolattal fejeződjék be az Isten Bárányának csodálatos titka: a Bárány Pásztorrá változik, aki a fentebb ismertetett élő vizekhez vezeti üdvözült népét.

Tartalom

Böjt a Bibliában 5-17.

Nyolc elmélkedés

Isten Báránya 18-30.

Nyolc elmélkedés

Szentírási idézetek:

Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 1997

Borító kép:

Bárány a kereszttel